

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ.

Anul IX.

Nr. 5.

SUMARUL:

Ștefan Cacoveanu . . . Vulturul și vulpea (fabulă în versuri).	G. Bogdan-Duică . . . Cronică teatrală: Electra de Sofocle.
Oct. C. Tăslăuanu . . . Un învățător al neamului: Titu Maiorescu.	Cronică: Ana Câmpeanu — Veronica Micle (Dr. Nicolae Drăganu). D-l Vlahuță despre d-l Maiorescu. Călușeri în Viena. Portul național. D-l Slavici și Academia română. Știri.
I. Enescu Rapsodii (poezie).	
Constanța Hodoș . . . Ultimul prietin.	
I. U. Soricu Carmen (poezie).	
Poporanismul. — O anchetă literară. — Răspunsul d-lor: II. Chendi și E. Hodoș.	

Ilustrațiuni: Titu Maiorescu (cea mai nouă fotografie). Călușeri la revelionul societății „România Jună“ din Viena.

Sibiu, 1 Martie 1910.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andrei Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Ștefan Cacoveanu, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Ion Gorun, Constanța Hodoș, Enea Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, I. Paul, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmniceanu, I. U. Soricu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an 12 cor. Ed. de lux 20 cor.

6 luni 6 „ „ „ „ 10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor.

România și în Străinătate:

1 an 16 cor. Ed. de lux 25 cor.

6 luni 8 „ „ „ „ 13 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 14 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Drame și piese teatrale din editura lui W. Krafft, Sibiu.

Schiller, Fr., *Fecioara dela Orleans*, traducere de Maria Cunțan,
dramă romantică în 5 acte și un prolog.

Prețul: broș. C —.90; cart. eleg. C 1.30.

Porto pentru Austro-Ungaria 10 bani; pentru România 25 bani.

Parodi, A., *Roma invinsă*, trad. de I. L. Caragiale. Tragedie în 5 acte.
Prețul C —.48, cu poșta —.60.

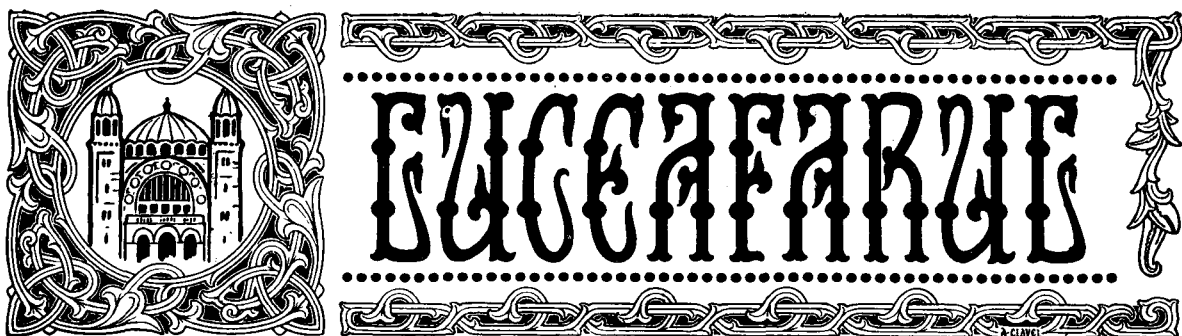
Păcățian, T. V., *Sâmbăta morților*, localizată după Raupach. Dramă din popor în 5 acte. Prețul C —.60, cu poșta —.70.

Molière, *Sgârcitul*, traducere din franceză. Comedie în 5 acte. Prețul C —.80.—, cu poșta —.90.

Drăgan, M., *Prietenul adevărat, e piatră de diamant*. Piesă teatrală în 4 acte. Prețul C —.32, cu poșta —.40.

Ipan, A. L., *Peșitorii*, comedie populară în 3 acte. Ed. II.

Prețul C —.24, trimis cu poșta —.30.

Vulturul și vulpea.

Cândva 'n lumea veche, minte nu mai țiiu,
Sus la codru verde, departe 'n pusti
Vulturul și vulpea s'au prins frați de cruce.
Iară ca s'apuce

Și să prinză adânci rădăcini
Tânăra 'nfrățire, s'au făcut vecini,
Și-alegând în codru un loc cu noroc
Iși făcură-acolo casele 'ntr'un loc.
Vulturul adecă, cum eră 'nvățat,
Iși clădi cuib falnic la loc ridicat
Intr'un plop înalt.

Iar ușă de ușă, jos la rădăcină,
Iși făcù și vulpea, biată, vezuină.
Și-amândoi în pace și bine-o mână
Și unul pe altul se îndemână;
La unul ori altul de i se găta
Ceva dela casă, ei se 'mprumutà...
Vulturul, de vara, în copacul lui
Vulpea 'n vezuină sporind au scos pui.

Într'o zi cumătra s'a fost dus de-acasă
Ca să prinză 'n codru ceva pentru masă.
Vulturul se 'ntoarse din codri pustii
Făr' s'aducă ceva la cuib la copii;
Că umblase codri el ca un voinic
Dar fù ziua stearpă și n'a prins nimic.
Și eră flămând
El și puișorii și n'au fost având
Ce să se mai facă, sta 'n copac oftând...
Jos la rădăcină

Dintru vezuină
Țâncușorii vulpii ieșind să se joace
Dinaintea ușii sburdă 'n col' și 'ncoace.

Vulturul văzându-i cum se joac' pe-afară
Lute se sloboade și-i cuprinde 'n ghiară
Și cu ei sbură
La cuib și-i mână.
Apoi vine vulpea de unde fù dusă
Cin' să poată spune jalea ei nespūsă?...
Și nu-i erà jelea atât de căței
Cātu-i-erà ciuda de credința ei,
Cea ca sfântul soare
Călcată 'n picioare.
Cădeà frunza 'n codru de al ei suspin
Zilele de-arândul, nopțile deplin
Sta privind la vultur și făceà venin.
Dar oricât oftà
Oricât se sfârmă
Chip de răsbunare nu puteà aflà,
Căci dânsa erà
Dela ursitoare
Fiară cu picioare,
Adecă pedeastră, —
Cum să prigonească-o pasere măiastră?
Deci scârbită 'n coate și 'n genunchi cădeà
Cătră sfântul soare spun că se 'ntorceà
Și blăstem cu lacrimi pe vultur puneà
Iar răsplata dreaptă mult nu 'ntârzià.
Că pe-acelea locuri la negru zăvoiu
Se aflà cu stâna o turmă de oi.
Într'o zi păstorii cu turma 'n pășuni
Puind să se frigă carne pe cărbuni,
Stau de sfat, la umbră, departe de foc
În aretul turmii cu toți într'un loc.
Vulturul la pradă umblând pe hotară
Plutind lin pe aripi trase după sfară,
La foc se sloboade, luând carnea 'n ghiară,
Se 'nălță cu dânsa din aripi bătând
Drept la cuib în codru mereu croncânind.
Și de lacom mare nu văzù că-s prinși
Dela foc pe carne câțiva jari aprinși.
Iar bătând vânt mare focul s'a încins
Și din carnea-aceea cuibul s'a aprins...
Puiii golași încă neputând sbură
Din copac picà,
Iar din tufe vulpea atât așteptà.

Iși făcea dreptate, pe ei s'aruncă
 Și 'ndată-i mîncă.
 Vulturul deasupra socoteai că pier
 Ceriul și pămîntul de a lui durere.
 Vine și iar merge cercînd ajutor
 La frunză, la iarbă, alergînd în sbor.
 Și nu-și află nici unde odihnă și pace
 Sta să se omoare și n'avea ce face...

*

Pilda ne arată
 Că tot este-o plată,
 Plată și răsplată
 Care nu grăbește
 Dar nu zăbovește.

Ștefan Cacoveanu.

Un învățător al neamului.

— Titu Maiorescu. —

„A venit iarna vieții sale sufletești, timp de amorțire în aparență, dar în realitate timp de neobosită pregătire pentru renașterea primăverii“.

Maiorescu, *Critice*, Ed. Minerva, vol. II, p. 253.

De numele d-lui Maiorescu se leagă un capitol întreg din istoria noastră culturală. În jumătatea a doua a veacului trecut d-sa a fost întemeietorul și îndrumătorul unei direcții nouă în viața intelectuală a neamului nostru. Această direcție, care pe vremuri a fost violent atacată din toate părțile, astăzi a triumfat teoreticește pe deplin în întreg cuprinsul locuit de Români. A triumfat mai mult teoreticește, fiindcă în viața reală se cere încă multă muncă și multă vreme până se va serbători izbânda desăvârșită a adevăratei unități culturale a neamului românesc pentru care a luptat așa de vitejește d-l Maiorescu.

Aruncînd o reprimă asupra activității uriașe a acestui mare învățător, nu ne putem tăinu sentimentele de mîndrie ce ne înviorază sufletul, gîndindu-ne la rolul hotărîtor pe care l-am avut noi Românii de dincoace de Carpați la deșteptarea culturală a neamului ro-

mînesc întreg. Nu ne sfiim a da expresie acestor sentimente, deoarece ele pentru noi sunt un izvor de credință mîntuitoare în vremurile de astăzi, când conștiința noastră națională e clătinată de viforul ispitelor. Rolul ce l-am avut în trecut ne îndreptățește să sperăm că vor veni și zile mai prielnice pentru înaintarea și întărirea noastră națională. Furtunile ce ne amenință sunt numai prilejuri de oțelire și de reculegere. Durerea și nedreptatea înarmează sufletele și le dă o adâncime mai mare; ele ne silesc să adunăm puteri nouă pentru îndeplinirea menirii ce o avem ca popor. Și noi cei tineri așteptăm cu seninătate și cu încredere izbânda zilei de mîne, știind că chezașia ei nu poate fi decât în noi înșine.

Vieța d-lui Maiorescu e o pildă și un îndemn de nădejde pentru toți ceice cred în puterea cuvîntului și a adevărului. Noi Românii din Sătmar până 'n Săcele nu putem serbă mai demn și mai frumos anul al 70-lea dela zămislirea acestui suflet mare, care mai luminează în deplină vînjoșie cărările vieții noastre naționale, decât căutînd să ne premenim vieța în apele făcătoare de minuni ale

idealismului, care duce neamurile pe pământul făgăduinții și le ajută să biruiască.

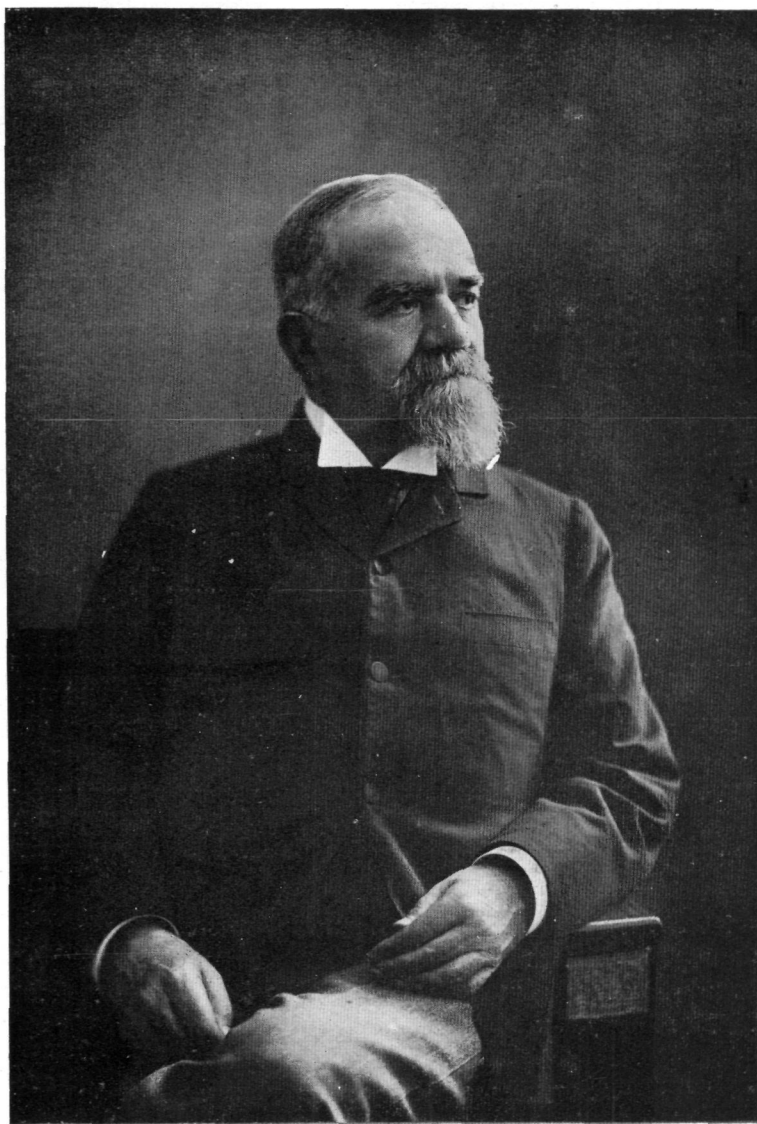
Idealismul a fost puterea care a dus la biruință și adevărurile propovăduite de d-l Maiorescu.

La o asemenea premenire, noi ne putem gândi cu bune nădejdi, deoarece sufletele înaintașilor, a părinților noștri au fost un izvor bogat de idealism pentru neamul întreg. Mai ales în veacul trecut lupta pentru cultura națională a fost purtată sub această flamură țesută din sentimentele cele mai curate ale inimii. Chiar și idealismul d-lui Maiorescu își are sorginea în satul acela din apropierea Târnavelor, în care strămoșii d-sale, împovărați de muncă grea,

țeseau visul de mărire al unui viitor mai fericit.

Noi credem că întreaga ființă a d-lui Maiorescu e ruptă din ființa noastră. Ea e expresia concentrată și superioară a firii ardelenesti ajunsă în împrejurări prielnice de desvoltare. Adâncimea sufletească, puterea și stăruința la muncă, însuflețirea sinceră pentru idealurile neamului, la d-sa sunt însușiri ar-

delenești. De aceea noi generația tânără îl sărbătorim ca pe o întrupare luminoasă a sufletului românesc dela noi, care ne-a învățat cum se îndreaptă un întreg popor pe calea progresului adevărat.

Titu Maiorescu (cea mai nouă fotografie).

D-l Titu Maiorescu e fiul lui Ion Maiorescu, originar din Bucerdea de lângă Blaj. S'a născut în Craiova la 15 Februarie v. 1840. Împrejurul leagănului său s'au adunat toate zânele ca să-l dăruiască cu cele mai alese însușiri trupești și sufletești. Un corp vânjos și proporționat, o față distinsă, de o frumseță și energie bărbătească rară, și un suflet complex, echilibrat până la cea mai desăvârșită armonie, cu toată varietatea facultăților ce-l luminează, fac dintr'însul un

zeu între ceilalți muritori de rând.

De copil se deosebiă de toți ceilalți printr'o seninătate și o liniște prematură. Primele studii, clasele primare și clasa întâiu liceală, le-a făcut la Brașov. Restul studiilor liceale le-a terminat la Academia tereziană din Viena. De aci trecu la Berlin, unde studie filozofia, iar mai pe urmă se duse la Paris, unde își luă

licența în drept. Ca student în Berlin ținu, într'o societate particulară, o serie de conferințe filozofice, cari au fost rezumate în cartea „Einiges Philosophische in gemeinschaftlicher Form“, apărută la 1861. În această lucrare, care a atras atențiunea învățaților germani asupra d-sale, se găsește caracteristica întregii activități de mai târziu a d-lui Maiorescu. Spiritul d-sale limpede și real încearcă pentru prima oară a da vieață înaltelor probleme filozofice, spunându-le pe înțelesul tuturor și încopciindu-le cu actualitatea și realitatea vieții.

Nu împlinise încă vârsta de douăzeci și doi de ani, când se întoarse în țară cu un dor nemărginit de muncă și cu gândul de a introduce idei nouă în vieața culturală românească. În iarna anului 1862 începă o serie de conferințe asupra esteticei în una din salele universității din București. Conferențiarul de 22 de ani a atras repede asupra sa atențiunea studenților prin temeinicia cunoștințelor, prin graiul limpede și fermecător. Peste un an ajunge profesor de filozofie în Iași, întâiu la liceu și mai pe urmă la universitate. Aici, în vechea capitală a Moldovei și-a început activitatea uriașă, care dela această dată e strâns împletită cu vieața culturală și politică a Țării românești. S'a distins ca profesor universitar în Iași și mai pe urmă în București, ca membru al corpurilor legiuitoare, ca ministru și mai ales ca reformator al culturii românești. O povestire cronologică și amănunțită a activității d-lui Maiorescu ar cere volume întregi. Noi ne mulțumim să amintim câteva momente mai însemnate din activitatea d-sale ca om de litere și ca învățător.

*

În Iași, ca profesor, a atras la universitate, pe lângă studenți, mulți ascultători din public. Un contimporan spune că faima tânărului profesor se lățise așa de mult, încât veniau să-l asculte și cei ce nu călcaseră niciodată treptele universității și cari nici nu erau în stare să înțeleagă cuprinsul lecțiilor sale. D-l Maiorescu nu s'a mulțumit numai cu activitatea d-sale oficială de profesor. D-sa voia să propovăduiască cuvântul adevărului și pentru cei mulți. De aceea începă serii de conferințe publice, cari au dat naștere unei

puternice mișcări intelectuale în Iași. În curând ideile propovăduite de d-l Maiorescu au fost îmbrățișate de mai mulți tineri culți înrudiți sufletește. Din această apropiere sufletească s'a născut vestita „Junime“, care înseamnă o piatră de hotar în întreaga noastră cultură românească. Mișcarea intelectuală începută în Iași, s'a propovăduit în cercuri mai largi prin revista „Convorbiri Literare“, organul „Junimii“, redactat cu atâta stăruință de d-l Iacob Negruzzi.

Rolul pe care l-a avut d-l Maiorescu în sânul acestei societăți literare, fără statute, a cărei deviză eră: „intră cine vrea, rămâne cine poate“, ni-l spune așa de frumos d-l N. Gane: „Sufletul membrilor societății „Junimea“ eră fără îndoială d-l Maiorescu. El eră matca în jurul căreia se adunau albinele; el eră boldul care ne stimula la lucru. Cu întinsele sale cunoștințe, cu spiritul său fin de observație, cu darul fermecător al cuvântului ce toată lumea îi recunoaște, el ne arată calea adevărată ce trebuia să o urmăm, ne îndreptă erorile, ne fereă de tonul declamator, de fraza goală, de mult practicată beție de cuvinte, așa că sub direcția sa, cu drept cuvânt numită „Direcția nouă“, s'au format talente cari vor figura cu cinste în istoria literaturii române“¹⁾.

Publicarea revistei „Convorbiri Literare“ a dat prilej societății „Junimea“ să se ocupe cu ortografia. Cele două sisteme ortografice cari se întrebunțau pe-atunci, etimologismul școalei latiniste și fonetismul lui Pumnul, nu se puteau împacă cu logica și cu simțul pentru limba vie a tinerilor membri ai „Junimei“. D-l Maiorescu, care nu eră filolog, s'a așternut atunci pe cercetări întinse și amănunțite și în studiul său „Despre scrierea limbii române“ (1866), stabilește pentru prima oară regulile ortografiei românești, cari, mai târziu, au fost primite și de Academia Română, și cari, cu unele modificări, făcute tot de d-sa, se întrebunțează astăzi aproape în toate publicațiunile românești. Noi, generația tânără, în care s'a stâns mânia părinților noștri de a face filologie cu orice preț, nu ne putem da seama de lupta straș-

¹⁾ Lui Titu Maiorescu Omagiu, București, 1900, p. 23.

nică ce s'a purtat pentru a duce la izbândă această reformă ortografică, care nouă ni se pare așa de firească. Astăzi schimbările ortografice nu mai pasionează pe nime, filologii chemați le stabilesc și ceilalți cărturari de obicei le primesc fără discuții. Dar pe vremuri, când fiecare Român eră și filolog, schimbarea unui semn grafic însemnă o adevărată revoluție. Și să nu uităm că d-l Maiorescu luptă împotriva unor autorități ca Cipariu, care în materie de limbă eră recunoscut de toată lumea și despre care însuși d-l Maiorescu a fost silit să vorbească în totdeauna cu oarecare respect.

Deodată cu răsturnarea sistemelor ortografice greșite a pornit și lupta împotriva limbei create de școala latinistă. D-l Maiorescu, ca mulți alții, observase „înstrăinarea limbii culte de limba poporului” și vedeă că limba cărturarilor e o limbă artificială, care sapă o prăpastie adâncă între popor și conducătorii lui și care împiedecă dezvoltarea culturii naționale. În articolul „Limba română în jurnalele din Austria” (1868) a arătat cu nenumărate exemple cum ziarele și revistele noastre falsifică spiritul limbii românești prin elemente străine. D-l Maiorescu cerea ca limba să o întrebuițăm așa cum iasă „ca un izvor limpede din mintea poporului”, căci limba e „un product instinctiv al națiunii”, pe care individul nu are dreptul să o modifice după capriciile rațiunii sale. Iar în articolul de mai târziu, „Neologisme” (1881), stabilește definitiv câteva principii în ce privește îmbogățirea limbei cu neologisme. Aceste principii au rămas valabile până astăzi și crezând că mai sunt de folos pentru mulți dintre cărturarii din zilele noastre, le reproducem:

1. „Acolo, unde pe lângă cuvântul slavon există în limba românească populară un cuvânt curat român, cuvântul slavon trebuie să fie depărtat și cuvântul român păstrat”.

2. „Acolo, unde avem în limba noastră obișnuită un cuvânt de origine latină, nu trebuie să introducem altul neologism”.

3. „Acolo, unde astăzi lipsește în limbă un cuvânt, iar ideea trebuie neapărat introdusă, vom primi cuvântul întrebuițat în celelalte limbi romanice, mai ales cea franceză. (Noi vorbim de termeni tehnici)”.

Aceste lupte de a „reduce limba română la viața ei poporală” au făcut mult sânge rău mai ales aici la noi. Cărturarii ardeleni de pe vremuri au atacat violent pe d-l Maiorescu, și-l considerau ca un eretic în filologie.

Cu toate acestea principiile susținute de d-l Maiorescu au rămas învingătoare, fiindcă ele se întemeiau pe adevăr. Unificarea scrierii limbii române și renașterea poporală a acestei limbi vor rămâne de sigur cele mai frumoase izbândi câștigate de d-l Maiorescu.

Al doilea moment însemnat din activitatea acestui învățător al neamului sunt studiile de critică literară. Încă în 1867 publică „O cercetare critică asupra poeziei române dela 1867”, în care citează o mulțime de exemple bune și rele pentru a stabili următoarele idei principale asupra poeziei:

„Poezia cere ca o condiție materială a existenței ei imagini sensibile; iar condiția ei ideală sunt simțiminte și pasiuni.

Din condiția materială se explică determinarea cuvintelor, epitetele personificările și comparațiunile juste și nouă, totdeodată regula negativă, că poezia să se ferească de noțiuni abstracte.

Din condiția ideală se explică mișcarea reprezentărilor, mărirea obiectului și dezvoltarea gradată spre culminare, și totdeodată regula negativă, că poezia să se ferească de obiecte ale simplei reflexiuni”

Aceste idei, în materie estetică, sunt înrudite cu cele ale lui Lessing și ale esteticianului german Vischer și s'au aplicat pentru prima oară producțiilor poetice copilărești din literatura noastră dela 1867.

În al doilea studiu „Direcția nouă în poezia și proza română” (1872), d-l Maiorescu supune unei critici și mai amănunțite producția literară din acele vremuri, continuând nimicirea literaturii false și urite și mai ales relevând talentele cari inaugurau direcția nouă în mișcarea literară. „Noua direcție — zice d-sa — în deosebire de cea veche și căzută, se caracterizează prin simțământ natural, prin adevăr, prin înțelegerea ideilor, ce omenirea întregă le datorește civilizației apusene, și totodată prin păstrarea și chiar accentuarea elementului național”.

În aceste studii și în altele, d-l Maiorescu vorbește cu multă admirație de poezia populară și crede că și simțământul naiv al poporului este compatibil cu ideile cele mai înalte. Despre poeziile populare ale lui Alexandri scrie: „cartea d-lui Alexandri este și va rămâne pentru tot timpul o comoară de adevărată poezie și totdeauna de limbă sănătoasă“. Iar în altă parte zice că Alexandri prin această culegere de poezii populare „a îndreptat spiritul tinerimii de astăzi spre izvorul veșnic al tuturor inspirațiilor adevărate: simțirile reale ale poporului în care trăim, și care simțiri numai întrucât sunt oglindite prin artă în această realitate a lor, devin o parte integrantă a omenirii exprimată în formă literară“. D-l Maiorescu într'un loc cere chiar ca „poezia să fie înțeleasă, să vorbească la conștiința tuturor“. Astăzi când se vorbește așa de mult de poporanism, socotim că merită să ne aducem aminte despre aceste păreri ale celui ce a așezat temeliile critice în literatura românească.

Direcția nouă în literatură a fost susținută de o pleiadă de scriitori de talent, cari au îndrumat dezvoltarea literaturii noastre pe căile arătate de d-l Maiorescu. D-sa a consacrat, în focul luptei, pe unii cari au dispărut demult de pe orizontul literaturii. Astăzi abia li se mai știe de nume. De pildă Bodnărescu. Recunoaștem însă că judecata d-lui Maiorescu în aprecierea valorilor literare a fost destul de sigură. Partea constructivă, pozitivă, din criticele d-sale nu e însă așa de aprofundată și așa de impunătoare ca partea distructivă, negativă. D-l Maiorescu pentru creația literară din vremea sa va rămâne mai mult ca spirit negativ, ca un curățitor al neghinei ce împiedecă creșterea grâului curat.

Cea mai neîndurată critică ce-a făcut-o d-l Maiorescu e cea împotriva formelor de cultură goală și falsă. Acesta e momentul al treilea și poate cel mai însemnat din activitatea d-sale.

Poporul nostru trezit de curând la conștiința națională, s'a grăbit să împrumute dela popoarele mai înaintate multe forme de cultură. Dar numai forme goale, lipsite de conținut real. Iar rezultatul firesc al acestui

împrumut prematur a fost introducerea neadevărului și a superficialității în viața publică. Împotriva acestora s'a ridicat d-l Maiorescu în articolele: „În contra Direcției de astăzi în cultura română“ (1868), „Observări polemice“ (1869), „Beția de cuvinte“ (1873), „Răspunsurile revistei Contemporane“ (1873), „Oratori, retori și limbui“ (1902).

Recitind criticele d-lui Maiorescu am dat de un pasagiu, care mi-a adus aminte de unele păreri pe cari le-am scris, când am vorbit de cultura domnilor și de cultura țăranilor. Îl reproduc în întregime de dragul celor ce obișnuesc a se alarma așa de mult când aud câte un adevăr:

„În aparență după statistica formelor din afară, Românii posed astăzi (1868) aproape întreaga civilizare occidentală. Avem politică și știință, avem jurnale și academii, avem școli și literatură, avem muzee, conservatorii, avem teatru, avem chiar o constituție. Dar în realitate toate aceste sunt producțiuni moarte, pretenții fără fundament, stafii fără trup, iluzii fără adevăr, și astfel cultura claselor mai înalte ale Românilor este nulă și fără valoare și abisul, ce ne desparte de poporul de jos devine din zi în zi mai adânc. Singura clasă reală la noi este țăranul român și realitatea lui este suferința, sub care suspină de fantasmagoriile claselor superioare. Căci din sudoarea lui zilnică se scot mijloacele materiale pentru susținerea edificiului fictiv, ce-l numim cultură română, și cu obolul cel din urmă îl silim să ne plătească pictorii și muzicanții noștri, academicii și atenianii din București, premiile literare și științifice de pretutindenea, și din recunoștință cel puțin nu-i producem nici o singură lucrare, care să-i înalțe inima și să-l facă să uite pentru un moment mizeria de toate zilele“).

Aceste adevăruri, ori cât de dureroase ar fi ele, și astăzi sunt de cea mai mare actualitate. În ele vorbește sufletul țăranesc al strămoșilor d-lui Maiorescu, cari și astăzi gem sub „realitatea suferinții“ și cari și astăzi susțin din sudoarea feții lor „edificiul fictiv al culturii române“. Generația tâ-

¹⁾ Critice, Ed. Minerva, vol. I. p. 152-3.

nără din zilele noastre se pare că e pe cale să înceapă a lucra mai din toată inima pentru „clasa reală a țărănimii“, pentru închegarea unei solidarități de interese și de simțăminte între domni și țărani. Dar va trece încă multă vreme până vom vedea cu ochii unitatea sufletească a poporului nostru. În lupta pentru acest ideal, d-l Maiorescu și-a împlinit cu cinste datoria.

Criticile învățătorului împotriva culturii false a răscolit toată vieața publică de pe vremuri. Atâția „savanți“ și atâția „frunțași“ se vedeau despoiați de reputația ce și-o cucerise. Cei goniți din templul adevăratei culturi românești au umplut lumea cu țipetele lor neputincioase și într'un gând au acoperit pe celce propovăduia adevărul cu ploaia de pietri a insultelor și-a violențelor personale. Oameni cu greutate și cu netăgăduite merite, cum a fost George Bariț, în plenul Academiei (1868) l-a făcut pe d-l Maiorescu cosmopolit și dușman al neamului românesc. D-l Maiorescu a rămas, însă, întotdeauna senin ca un zeu. Nu s'a lăsat niciodată răpit de discuțiile personale, dar în marginile obiectivității a știut strecură ironii ucigătoare la adresa adversarilor. Din înălțimi olimpice, la acuzele ce i se aduceau că e dușman al patriei răs-

pundeă: „Pentru noi patriotismul nu putea fi identic cu imperfecțiunea, și o lucrare slabă nu merită laudă prin aceea că eră românească“.

D-l Maiorescu în repetite rânduri a afirmat chiar că e cel mai mare apărător al ideii naționale, ceea ce nu l-a putut, însă, împiedecă să strivească eroarea tocmai pentru fericirea națiunii în sânul căreia s'a născut.

Astăzi nu credem să se mai găsească cineva care să nu se închine adevăratului naționalism al d-lui Maiorescu, care a fost așa de roditor pentru înaintarea noastră culturală.

*

Influența d-lui Maiorescu asupra întregului spirit public românesc a fost covârșitoare. Generațiile deceniilor din urmă au crescut în principiile propovăduite de d-sa. Și abia acum, când a venit iarna vieții sale sufletești, începe pretutindeni desprimăvărarea sufletului românesc. Învățăturile maiestruului reasc, în toată puterea lor, în inimile urmașilor, cari se străduiesc a desăvârși opera începută.

Noi Români de dincoace de Carpați putem fi mândri că tot de pe plaiurile noastre a răsărit și acest soare, care a luminat pe întreg ceriul vieții românești.

Oct. C. Tăslăuanu.

Rapsodii.

Cum stau chiparoșii la margini de lac,
Străjeri osândiți la tăcere!...

— Din tainele voastre ce-ascundeți de ani,
Azi inima-mi biata vă cere.

Închideți-mi geana și 'n cântec duios
În caldul amezii de vară,
Cântați-mi domol, ca de-un vis legănat
A basmelor voastră comoară.

Să văd în lumina 'nstelatelor nopți
A nimfelor sprintenă horă,
Și satyri ștregari, cu bachante de braț,
Bând vin auriu din amforă.

S'aud jurămintele-amanților duși
Ce-aici poposit-au vreodată;
Și plâns de fecioare, cu-al apelor plâns,
Să cearnă iubire curată.

Ori seara 'n tăcere, când lacu-i aprins
Și greerii 'nstrună tropare,
Cu 'ntinse vântrele să vină cântând
Pescari, din afundul de zare.

Din umbrele voastre, privirea să-mi port
Pe plaiul scaldat în lumină,
Să simt cum pribeagă din aripi bătând
În suflet coboară hodină.

I. Enescu.

Ultimul prietin.

I.

Nu se putea dumeri moș Nicolae. Se întoarse din nou la bucătărie.

— Ascultă, Zoico, de i-a mai veni rău boierului peste noapte să vii să mă chemi. Aș vrea să fiu aci, dacă... E tare bolnav boieru. O lumânare aveți?

Fata își așezase perina la căpătâi, de culcare, și se uită mirată la el.

— Lumânare?... Are cucoana mare.

— Are? Știi bine că are? O lumânare de ceară. Poate n'are. Să mă duc să iau una.

Afară eră ger în toiul iernii, senin și lună. Zăpada scârțâia sub picioare.

Moș Nicolae se strânse în surtucu-i tocit, își iuți pașii, mărunț și îndesat, să nu alunece pe poleiul dinaintea puțului, de lângă cârciumă.

— Numai de n'ar fi închis, își zise în gând, și răsuflă ușurat când văzută lumină de după obloanele trase.

— O lumânare, îngână moșul, punând banul pe teșghea.

Și nu mai stătută de vorbă ca altă dată ci se întoarse zorit în curtea domnului Constantin.

Zoe nu încuiase portița și cânele scheună încet întrebător, pitulat la picioarele lui.

Ar fi voit să între de-adreptul în casă, la cucoana mare, s'o roage să-l lase să stee toată noaptea lângă patul boierului, tare bolnav, — dar se oprî la scări și nu îndrăzni. Cucoana mare îi vorbiă întotdeauna scurt și aspru. Chiar și atunci când îi da câte ceva, o rămășiță de mâncare bună sau vr'o haină purtată a nepoțelilor din oraș pentru ai moșului, mulți, puzderie. Moșul mulțămia frumos și ea îi tăia vorba cu un semn, cu o privire așa de nu mai știă bietul moș, să mai ia cele dăruite sau să le lase.

Oftă încet, ocolî prin dos la bucătărie și trimise pe Zoe în casă cu lumânarea.

— Pune-o încetișor lângă pat să fie acolo la îndemână.

Și prin deschizătura ușii aruncă o privire plină de grije înlăuntru.

— Cine-i? întrebă glasul aspru.

— Moș Nicolae.

— Să vină înlăuntru, se auzi din fund un gemet slab.

Și moșul intră. Pe masa rotundă din mijlocul odăii mari ardea o lampă mică cu glob albastru de lângă care se ridică cucoana mare, înaltă, albă și par'că mai frumoasă ca de obicei. Se întoarse mândră, cu ochii încruntați la opincile moșului.

— E, ce-i?

Din patul din fund lăsat în umbră o mână galbenă sbârcită se întinse peste plapomă.

— Moș Nicolae...

Abia se auzi răgușit, sfârșit glasul chemător.

— Bună seara. Ți-e rău, domnule Constantin?

— Rău de tot...

— Te doare în piept? Și ai junghiuri?

Bolnavul făcū din cap că da. Și se priviră o clipă înduioșați, mângâietor.

Ochii moșului Nicolae se umplură de lacrimi. Se răzimă de perete neîndrăznind să șadă și neputând să plece.

— Bietul domnu Constantin!

Se duce! Optzeci și cinci de ani! De unde să aibă putere să se mai ridice, să învingă boala. Se duce...

Și moșul tremură la gândul acesta.

De ce? Câți oameni a văzut el murind și n'a tremurat. Voia Celui de sus!

Dar vezi, când se duce așa un om bun, și boieru ăsta om bun eră, numai pe el la câte bune nu-l învățase, — par'că se duce o bogăție de pe pământ. Ca și când s'ar confundă o pungă plină cu aur într'o apă mare de unde știi bine că nimeni n'are s'o mai poată scoate. Și încă! Punga, aurul se mai găsește la fel. Omul nu-i nici unul ca altul. Cel dus nu se mai întoarce!

A cunoscut și el destui boieri pe când fusese ficior tânăr la curtea prințului; și la armată, unde îl luase colonelul tot în casă. Ce de boieri veniau în casele acele, mai ales la colonel sara, la cărți. Și i-a auzit vorbind de câte toate de prin lume și bune și rele. A primit și câte o băncuță, cinste, dela cei cari căștigau, și înjurături, uneori, dela cei

*

fără de noroc, când vr'unul zorit nu își nimeriă măneca mantalei, sau se împiedecă de preșul din ușă, pus în cale... Dar ca boierul ăsta bătrân nici unul n'a fost între ei.

Și cum se alipise el aci, de satul ăsta!

Ca să nu mai steie pustii casele mari ale lui Dumitru Nan se gândise el să le închirieze peste vară. Și-i veniră chirieși din București.

Un domn înalt și bălan cu cucoana lui, tot bălaie, frumoasă și tânără, vr'o cinci copii gălăgioși și domnu ăsta bătrân cu barba albă ca fuiorul.

Au adus cu ei ș'o bucătăreasă, vase, așternuturi, borcane, ligheanuri, o casă întreagă.

Moș Nicolae îi vedeă de peste gard cum forfoteau cât e ziua.

Cei tineri plecau la plimbare, la gărlă, prin pădure, pe la Sinaia. Copiii alergau prin grădină, prin curte jucându-se, bătându-se, plângând și râzând, — bătrânul ședeă cât e ziua în foisor uitându-se la cerul albastru și la verdeța dimprejur. Două luni, cât una.

La plecare toți se grămădiseră iar în trăsura care îi adusese, nerăbdători să plece mai de grabă. Numai boierul bătrân a rămas uitat în foisor, cu o geantă neagră lângă el și cu bastonul proptit lângă jeț. Se tot uită la dealurile de colo și la munții cari se pierd în depărtare.

— Tată dragă, nu vii? îl întrebă fiul său.

Atunci bătrânul coborî, șovăind. Dar nu se duse decât până în curte, sub nuc. Aci se uită lung la pom, la iarba verde de sub picioare, la tufănelele roșii, albe și viorii dimprejur și iar se așeză pe lavița de sub nuc. Eră galben ca de ceară și nu se puteă țineă pe picioare.

— Ce ai, tată dragă, ești bolnav?

Se uită aiurit la fiul său apoi dete din cap suspinând:

— Nu pot să plec de aci!

— De ce, tată?... Cum se poate?

Bătrânul se hotărî.

— De când am plecat de acasă din Ardeal n'am văzut un sat frumos ca ăsta... Seamănă cu locurile de pe la noi... Și portul oame-nilor și firea și obiceiurile... Înțelegi tu cât dor am dus de aer, de apă rece, de frumșeța asta de aci și ce groază mi-e să mă întorc

iar în strâmtoarea aceea, unde știu bine că am să mor curând — foarte curând.

— Bine, tată, dar de ce nu spuneai mai demult?...

— Eu am spus mereu dar voi nu voiăți să înțelegeți. Ce nevoe aveți voi de mine în București? Sau poate vreți să mor mai curând?

— O, tată... Știi că noi te iubim și am vrea să trăiești cât de mult.

Bătrânul se însenină. Știa el că are fiul său inimă.

— Atunci lăsați-mă pe mine aci...

— Dar cum o să trăiești?

— Virgil, scăpăm trenul, strigă din trăsura cucoana cea tânără, nerăbdătoare.

— Duceți-vă numai, lasă, că trăiesc eu... Să vie și mama ta aci!

Și fără să mai aștepte răspuns se întoarse în foisor și se așeză iar în jețul lui de nuiele.

Fiul său rămase uluit, mai că nu-i veniă să-l lase singur — dar nevasta sa îl zoriă într'una. Și copiii îl chemau: Tată, tată, vino! Lasă-l pe bunicu dacă nu vrea să vină. Adio, bunicule!

Îi trimeteau bătrânului sărutări cu mâna, îi fluturau batistele, cel mai mare, înțelegând că bunicul rămâne aci fără menaj, voiă să-i lase coșul cu merindele, dar trăsura plecă și bunicul nu-i mai vedeă. Cu capul ridicat spre vârfurile munților pierduți în zare, se gândea departe-departe...

Soarele apunea după nori de sânge. Pe un fond de mozaic violet, albastru și verde și în toate colorile, mai deschise la miazăzi și la răsărit, mai întunecate la miazănoapte, nori albi ca spuma laptelui în forme de șerpi, corăbii, crocodili și cai înaripați se jucau fantastic, ne mai pomenit de frumoși...

Bătrânul stătea uimit și fericit în jețul lui. Și moș Nicolae de peste gard îl tot priviă cu luare aminte. Auzise tot, și sfios ca acum, în odaia asta, intrase în curte, după ce noaptea se lăsase tot mai întunecată peste capul alb din foisor.

— Dacă domnu mare poștește o mămăliguță cu lapte, niște ouă proaspete, până să vie cucoana mare, baba mea vă aduce.

Capul cărunt se întoarse și moș Nicolae îl văzû cum tremură puțin mișcat par'că de bucurie.

— Așa, așa, puțină mămăligă cu lapte dulce...
Îți mulțămesc, vecine.

Și din ziua aceea se împretiniră.

— Ce sat frumos, ce oameni de treabă!

Îi creștea moșului Nicolae inima când îl auzia așa pe acest domn străin.

Și după ce sosi cucoana mare, cu vr'o trei care pline de bagaje, tot canapele de catifea roșie, cum nu s'au mai văzut în sat, moșul eră mereu pe acolo să ajute, — dacă nu cu brațele slăbănoage, cum le numia el, cu vr'un sfat sau îndrumare bună...

Și s'au scurs anii așa.

O vară au mai venit copiii și nepoții boierului, apoi l-au lăsat singur numai cu nevasta sa. Și poate că ea...

Moș Nicolae nu-și isprăvi gândul. Doamne, dar cum s'ar putea după ce au trăit cincizeci și atâția ani împreună să nu se înțeleagă?... Și totuș ea hrănea par'că o ciudă ascunsă, se vedeă din fața ei amară, din ochii ei frumoși albaștri, cum fulgeră uneori necazul împotriva bătrânului, care gemea în patul lui doborât de povara anilor, — de cine știe câtă greutate?...

Bietul domnu Constantin!

Cum ar fi vrut moș Nicolae să-i ridice greutatea de pe piept cum îi ridicase de multeori furca plină de iarbă peste căpiță, când venia, așa pe repezeală, câte un vifor gata să-i strice fânul și bietul boier se căznea singur să și-l adune... Și cum îi scotea toporul din mână când se încumetase la vr'un lemn mai tare decât puterea lui.

— Lasă, boierule, asta nu-i treaba d-tale.

Și el se uită blând.

— Da' nu pot să-ți plătesc, moș Nicolae.

— Lasă că nu-i vorba de asta.

— Ce om bun ești d-ta!

— Uite că mi-ai și plătit!

Nu-i ajungea din cât îi trimetea băiatul să-și fie un slugă, numai pe Zoia, fetiță firavă, ce sta mai mult în casă la cusut, și-l vedeai primăvara cu sapa prin grădină cât e ziua printre straturi, cu fruntea asudată, muncind ca oamenii de rând.

Moș Nicolae nu se putea dumeri.

— Oare ce o fi fost boieru ăsta acolo în țara lui și ce o fi făcut în tinerețe de a ajuns așa de rău?

Într'o zi s'a deslușit el apoi singur.

Stetea de sfat în umbra nucului cu băieții lui, toți cinci. Și copiii, vr'o paisprezece, nepoții moșului, pe acolo, alergau cu smeul și unii mai mici culegeau floarea de mușețel de pe lângă potecă. Numai că vine boierul între ei.

— Toți sunt ai d-tale, moș Nicolae.

— Ai mei, toți.

— Să-ți trăiască. Frumoși copii!

— Sărut mâna.

— Când vor fi ăștia mari nu ne mai temem de nimeni. Trecem cu ei dincolo...

Și făcû semn spre munții Predealului, vesel, închizând puțin din ochiul stâng.

— Sunteți din Brașov d-voastră? îl întreabă cel mai mare dintre ficiorii moșului.

— Ba mai de pe câmpie...

— Da vorba, tot de dincolo?

— D'apoi! Mai întrebi?...

— Veți fi venit de demult, cu vr'un negoț, ceva?

Boierul se îndreptă din trupul șubred și își ridică sumeț capul.

— Nu, nu, negustor n'am fost niciodată! Dar am venit... Mulți am venit noi atunci, deodată! Ne urgiseau rău... D-voastră nu știți?... S'a scris și în jurnale. Ce rău o ducem noi acolo cu stăpânirea străină!... Am lăsat acolo și slujbă și avere, rude și prietini și am fugit aci în țară de urgia dușmanului.

Ficiorii moșului se ridicară în picioare și se apropiară de boierul bătrân.

— Și ce vă făceau? întreabă iarăș cel mai mare dintre ei.

Boierul se supără.

— Ce? Mai întrebi, ce? Uite, asta-i nenorocirea Românelui! D-voastră nu știți nimic, nu cetiți gazete, nu vă învață nimeni nimic! Ce ne fac ei nouă? Da' du-te d-ta acolo și vezi. Stai o lună două și ascultă, dacă ai urechi. Judecă dacă ai minte, și plângi dacă ai inimă... Apoi fugi, ieși parul, te repezi și dai! Dacă a mai rămas putere în tine. Nu poți altfel, dai! Puterea toată se ridică în tine, capul îți fierbe, urechile îți vâjăe și nu poți altfel, dai! până nu fi-l răpui pe dușman. Altfel te răpune el pe tine.

— Va se zică așa, nedreptăți și p'acolo — ca și p'aci.

Bătrânul tăcu deodată. Și fața-i luminată de veselie adineaori se întunecă de tristețe. Puse capul în piept și se uită așa cu sprâncenele încruntate lung, și cu jale peste adunătură. Apoi porni spre curtea lui cu pași domoli. Dar deodată se întoarse dârz și supărat cum nu l-au mai văzut până atunci.

— Moș Nicolae, băieții d-tale au umblat la școală? Sau că i-ai ținut cu vacile și porcii ori cu oile pe munte?

— Ba nu, toți au umblat la școală. Câte patru și cinci clase au învățat. Și ăștia mici toți se duc la școală.

— Și tot învățătoru ăla îi învață?

— Pe cei mai măricei — da, tot acela. Dar acū mai este unu...

— Să-i dați afară — afară! pe amândoi. Nu vă învață nimic, nu vă luminează nimic... Și dacă nu ne știm și nu ne cunoaștem noi de noi, cum o să ne iubim și cum o să ne ajutăm unii pe alții?

Băieții moșului au rămas stâlpi, cu ochii sgâiți la boierul străin. Ce o fi voind să zică?

Moș Nicolae însă l-a înțeles. Din ziua aceea știă cine-i boieru acesta străin și de ce nu ș'a făcut stare în tinerețele lui. Nu-l întrebă nimic dar îl ascultă cu încordare de câteori el îi spuneă câte-o vorbă despre lucrurile astea. Mari lucruri! Să nu te lase să-ți vorbești limba ta, în țara ta! Să te alunge de pe moșia părinților tăi dacă nu vrei să te lapezi de legea ta! Să-ți ia copiii micuți de acasă din brațe să-i ducă la școală numai ca să nu învețe de micuți limbă din graiul mă-sei. Să nu mai fie Români! Să piară toți Români de pe fața pământului.

— Și să vezi, că ei, dușmanii noștri știu asta că dacă pierim noi dincolo, pieriți și voi ăștia de aci.

Îl desluși mai bine boierul.

Moș Nicolae își simți trupul rece.

— Da' nu se poate! Pentruce avem noi oaste? Pentruce ne-am bătut la Plevna? Ca să pierim?...

— Dacă nu ne cunoaștem și nu ne iubim... Dacă ar veni un lup în bățătura d-tale să-ți prindă pe unul dintre copii în ghiară cum ai vrea d-ta să sară frații lui să se lupte cu fiara în primejdia vieții dacă nu s'ar ști că sunt frați din același sânge?!...

Moșul rămăsese pe gânduri.

— Apoi, da! Să ne iubim, să ne cunoaștem.

Și altă zi cu bucurie povestii boierului că l-a învățat pe Ionică, nepotul lui, să-l întrebe pe învățător, de ce nu le spune nimic despre frații noștri de dincolo? Și învățătorul le-a vorbit apoi de Mihai-Viteazul care s'a dus acolo cu oastea să unească Țara Românească cu Ardealul.

A zâmbit boierul cu bucurie. A zâmbit cu bunătate și din toată inima.

— Bietu domnu Constantin!

Ce n'ar da moș Nicolae să-l mai vadă odată zâmbind!

— Uite, că doarme acu... Nu mai geme.

— Da' ce greu răsuflă...

Și moș Nicolae mai aruncă o privire furișe plină de grije spre lumânarea pusă de Zoe pe măsuța de lângă pat, apoi ieși.

II.

Căsuța lui eră acolo la câțiva pași, poleită cu argint de razele lunii care se urcase acum în disc aproape de mijlocul cerului, — și totuși se părû departe moșului. Abiă își târî picioarele până sus pe cele patru scări ale pridvorului.

N'avea să-l mai vadă!

Baba lui, „măicuța“ cum îi ziceau copiii și nepoții, dormea dusă și nici nu-l simți cum intră pe ușă încet și se așeză pe marginea patului. Inima îi bătea tare și o apăsă cu mânilor nu cumva bătrâna să se deștepte și să-l întrebe: ce-i?

E așa de grozav când te pironeste cineva din ochi și te întreabă: ce ai? Și nu știi ce să-i spui. Te doare inima. Coace în ea o grije mare, fără ajutorare... De ce să le mai spui? Uite, așa-i când se întunecă cerul, nori grei se lasă, tunete și trăsnete o să vie. Cine poate să oprească trăsnetul? Sau să scoată coasa din ghiarele acele lungi, când tăișul s'a înfipt în inimă?...

Ceasurile omului sunt numărate și când vine cel din urmă înzadar te trudești să mai ceri amânare... S'a așezat. Îngerul cu aripi albe lângă tine, pe dunga patului și-ți unge cu mir fruntea, mânilor, picioarele și ai tăi îți aprind lumânarea...

Oare Zoia o fi pus chibrituri la îndemână?

Să nu rămână la întunec sufletul, când o ieși din trup, întristat și nebăgat în seamă, cum a trăit pe pământ bietul om, chinuit și osândit de cei răi, și de cei fără de minte, cărora înzadar le-a arătat calea cea luminoasă: uite pe aci să apucați, pe aci e bine.

Înzadar și-a frământat el mintea și și-a dat inima lui cea bună. Pușini l-au ascultat. Și pușini l-au înțeles. Cât amar o fi îndurat! Om învățat care știe toate cum ar trebui să fie în lume și cu inima plină de dragoste vrea să-i îndrepte pe oameni pe calea cea bună și acum trebuie să moară înainte de a-i fi putut îndreptă...

Oare o fi înțeles fata să vie să-l cheme la vreme?

Să se mai uite odată în ochii lui și să-i șoptească la ureche: du-te numai, du-te liniștit, că o să-ți facem noi pe voie în toate...

Să-i ridice greutatea de pe piept, purtată ani și ani... Jalea după țară și moșie, dor de rude și prietini și dor de ochii ei de demult senini și buni cum au fost atunci, odată, a trebuit să fie, nu încruntați și plini de amar cum se uită acum la el, fără de milă, cu necaz de par'că zice: așa îți trebuie! Sufere! De ce ți-ai dat tot ce ai avut lor, și mie nu mi-ai lăsat nimic, nimic. Numai slăbiciunea, bătrânețele și moartea!

Par'că aveă un foc ascuns în ochii ei mari ca și murele coapte, necaz chiar și împotriva morții, care veniă așa de încet să se așeze între ei doi, el, care și-a risipit vieața și ea care a știut s'o strângă, s'o păstreze cu îndârjită poftă de a gustă toate bunurile ei... Și el simțîa necazul ei. Se uită la ea cu atâta părere de rău și nu odată l-a auzit moșul îngânând: tu ai dreptate, Adelo — iartă-mă! Nu trebuiă să fac așa pentru tine, nu trebuiă...

Dar ea rămâneă împietrită, neîndurată.

Oare de ce nație o fi? Că nu-i româncă. De aceea nu-l iartă.

Oare o să-i aprindă lumânarea?

Și Zoe nu mai vine...

O fi acum aproape de miezul nopții... Bătrânii mor toți înainte de miezul nopții... Alege-se cine apucă la sfârșitul vieții zorile...

Moș Nicolae stă neclintit pe dunga patului,

privește afară în noaptea albă, luminoasă și așteaptă... Nucul bătrân își întinde ocrotitor crengile despoiate de frunze peste porțiță, peste foișor și în umbra lui par'că joacă mici fluturași cu aripioare albe. Ca primăvara. Ce noapte frumoasă!

O fi îndrăznind ea, hâdoasa moarte pe așa noapte frumoasă?

Se aude fășăind... Moș Nicolae tresare:

— E Zoia, își zice.

Nu.

Vântul bate ramurile de șindilă.

Nu. Nu-i vânt... E liniște. Fluturașii cu aripioarele albe s'au ridicat, au crescut cât porumbeii...

— Porumbei albi, își zice moșul.

Unul a venit și s'a izbit de geam, țâșt, cu aripile peste capul moșului.

A vrut să întindă mâna să-l prindă, dar din umbra nucului se desprinde acum o figură de om.

— Iat-o!

Vrea să se ridice, dar trupul i-e de piatră. Abia și-l târește pe coate, peste pat, cu capul în fereastră.

— Tu ești Zoio? vrea să strige dar glasul i se oprește în piept... Umbra de om e în fața lui, — deșirată ca și umbra crengilor despoiate de frunze. Picioare și mâni lungi, numai oase, cap rânjitor și alături coasa...

— A venit...

Și moș Nicolae rămâne așa ghemuit, cu ochii deschiși la vedenie, cu mâinile încleștate de fieriele ferestrii. Numai capul s'a sprijinit de pervaz cu bărbia prinsă între gratii.

III.

În ziua următoare ulicioara răsună de bocete. Măicuța, cu ficiorii și nepoții ei îl plângeau pe moș Nicolae. Și nu se puteau mângăia: Cum de l-au lăsat să moară așa, singur, neîmpărtașit și fără de lumânare?

Cucoana Adela îl așteptă să-i mai taie niște lemne de foc, iar boierul bolnav, proptit între perne, se tot uită în raza soarelui, printre florile de ghiață ale geamului să-l mai vadă ivit cu vr'o veste bună.

Constanța Hodoș.

Carmen.

Se bucură de tine ochii mei
Ca două flori de razele de soare,
Ca doi orfani, când simt pe fruntea lor
O mână albă, caldă, iubitoare.

De tine se 'nsenină gândul meu
Cum, primăvara, cerul se 'nsenină,
Când soarele străbate printre nori
Și 'mparte lumii calda lui lumină.

Se 'nalță cătră tine cântul meu
Ca versul de 'ndrăgită ciocârlie,
Spre soare când se 'nalță 'n zi de Mai
Și fermecă a cerului tărie.

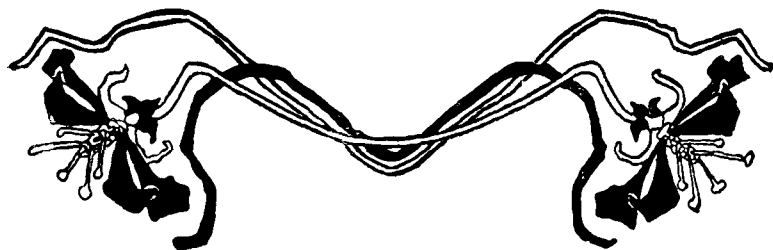
De tine pieptul meu s'a luminat
Ca o biserică uitată, sfântă,
In care vine-un înger credincios,
Și-aprinde iarăș candela și cântă.

Iar răsai, icoana mea, senină,
Și 'n fața ta se 'nchină un ateu. —
E sufletu-mi ce-a ocolit o lume
Și-acum se 'ntoarce iar spre Dumnezeu.

El îngenunche. Iată-l fruntea pleacă. —
E caldă ruga celor cari iubesc.
Eu înțeleg și știu ce foc îl arde
Și lacrimile ochi-mi umezesc...

Se bucură de tine ochii mei
Și mintea mea de tine se 'nsenină,
Pe tine te mărește cântul meu
Și sufletul și gândul ți se 'nchină!

I. U. Soricu.

Poporanismul.

— O anchetă literară. —

(Urmare).

Revista „Luceafărul“ s'a adresat zilele acestea mai multor scriitori cu o întrebare de o deosebită actualitate. Directorul numitei reviste voiește să cunoască, adevăc părerile curente asupra „poporanismului în literatură“? E o intențiune bună aceasta și probabil că răspunsurile, ce vor sosi dela diferiții literați din provinciile române, vor prezenta multe momente caracteristice. Probleme de aceste pasionează și publicul cetitor, și ne putem aștepta la un schimb instructiv de idei între reprezentanții diverselor grupări literare. Cât privește opinia noastră o facem cunoscută „Luceafărului“ la acest loc¹⁾, în cele următoare.

Noțiunea de poporanism este în adevăr nelămurită sau foarte vag interpretată. Ea are astăzi aderenți fervenți, precum și adversari implacabili. Cuvântul însuș s'a strecurat în terminologia noastră literară și politică abia de câțiva ani mai cu dinadinsul, și e luat de unii drept o absurditate, iar de alții drept un program întreg de principii. Care e adevărul?

Orice curent își are trecutul și tradiția. Poporanismul, cu manifestările sale în literatură și în politică, înseamnă și el un curent, precum am zice bunăoară „naturalism“, sau „modernism“. Și, dacă vom căuta în trecut, îi vom găsi ușor originea, precum și fazele de dezvoltare. De când în literatura noastră s'a ivit întâiașdata interesul și dragostea pentru sufletul poporului și pentru creațiunile spontanee ale minții lui, există și această noțiune. Poporaniști erau întâi răspânditori de cărți pentru popor, ai „Alexandriei“, și „Halimalei“, ai „Ghenovevei“ sau ai „înțeleptului Arghir“. Poporaniști erau apoi toți câți au contribuit la desgruparea tezaurului poetic, — generația atât de conștientă de munca ei, din care făceau parte Alexandri și Russo. Și poporaniști erau acele talente, mărunte din nefericire, dar din cale afară simpatice, cari pe timpul „Unirei“ glorificau în versuri înflăcărâte dragostea de neam și de țară, și cultul pentru țăranul desrobotit.

Desigur nu se putea ca acest fel de muncă să nu-și găsească și adversarii ei. Societatea românească e compusă din elemente eterogene, ce veșnic se combat și caută să se anihileze. Străinii se mișcă și se opun; spiritele disolvante se ivesc; și conflictul se declară. Pe la 1870 eră la ordinea zilei un astfel de conflict și poetul Nicolae este printre cei dintâi, care dă o definiție precisă tendințelor poporaniste, cunoscute atunci supt altă etichetă:

„Natura a pus între națiune și națiune, ca și între om și om, oarecari deosebiri, oarecari margini, deosebiri și margini născute din clima, din caracterul, din temperamentul și mai cu seamă din tradițiunile și limba fiecăreia din ele. Prin urmare, națiunea sau societatea, care nu ține seama de aceste condiții și care caută elementele vieții și dezvoltării sale în izvoare și regiuni străine, incompatibile cu natura sa, aceea nu va putea niciodată produce vreun lucru frumos, mare, sănătos și original, căci numai spiritul și ideile nutrite și dezvoltate conform geniului național dau faptelor, moravurilor și fisionomiei unui popor acel caracter particular de energie și de originalitate, care-i înalță puterea și-i mărește demnitatea“.

Această teorie a lui Nicolae nu este un fel de proclamare a caracterului național în toate. Și când o serie întreagă de tineri a venit să lucreze în această direcție, Hașdeu a botezat-o „românism“. S'a născut o societate a „românismului“; s'a redactat o revistă „Foaia societății Românismul“, la care se propagă aprig interesul pentru trecutul și pentru literatura poporului. Hașdeu se ridică cu violență împotriva vântului cosmopolit ce începuse să bată pe câmpul literaturii și înfieră cu indignare revista „Convorbiri literare“, care numise „românismul“ o simplă „brașovenie“...

Ceeace numește Hașdeu „românism“ este în mare parte faza premergătoare a „poporanismului“ de astăzi. De altfel tot dela dânsul ne-a rămas și însăși expresia „poporan“.

¹⁾ „Tribuna“ din Arad.

Pela 1871 el întrebuițează cuvântul „poezia poporană“. Iar la 1879, când își tipărește al doilea volum din „Cuvente“, Hașdeu dă pentru întâiașdată definiția „literaturei poporale“ și probează că ține foarte mult la această formulă. El împarte „literatura poporană“ în „literatura poporană scrisă“, supt care înțelege acele cărți originale și străine, cari din vechime s'au identificat cu sufletul poporului și au primit ceva din caracterul național al acestuia, — și în „literatura poporană nescrisă“ al cărei fond întreg izvorește din inspirația și mentalitatea poporului, cum sunt poeziile și basmele. În orice caz, rămâne stabilit că Hașdeu numiă atât producțiile poetice originale ale poporului, cât și cărțile păstrate și răspândite în straturile de jos, cu termenul „poporan“.

Consecvent și logic ar fi prin urmare ca, în înțelesul acestei definiții, „poporanism“ să nu însemne nici mai mult, nici mai puțin decât cultivarea literaturii poporane scrise și a celeia nescrise, așa cum a priceput-o Hașdeu. Un fel de folclor deci, cu adunarea de material din popor și cu studii asupra acestuia. Ceace e foarte departe de adevăr! În „poporanismul“ de astăzi folclorul joacă un rol cu totul secundar, căci cuprinsul acestei noțiuni e mult mai complex. Când zicem astăzi „poporanism“ ne gândim la mai multe deodată: la literatura populară propriu zisă, cât și la literatura cultă, în care trăiește poporul cu tot felul lui de a fi. La aceste s'au mai adăugat în anii din urmă o serie de preocupări sociale și economice, provocate de starea țărânimii, încât poporanismul încetează a fi o problemă pur literară. În felul cum Sadoveanu descrie pe țăran, în soarta pătorei culte expusă de Agârbiceanu, în mișcarea cooperativă a băncilor dela noi și din Regat, în „Oltul“ lui Goga, ca și în mișcarea pentru votul universal, este poporanism de cel mai pur. În întâlnirea aceasta a mai multor tendințe, pentru același scop ideal al ridicării țăranilor, zace toată noima poporanismului. Precum vedeți: tot un fel de „românism“, dar mai lărgit și mult mai real.

Că acest cuvânt de ordine e acum atât de des întrebuițat se datorește revistei „Vieța românească“. Aici s'a tipărit mai multă ma-

terie literară, ce ar putea purta pecetea poporanismului. Aici s'au scris cuvintele cele mai măgulitoare pentru acest gen de literatură. Și tot aici s'au făcut câteva teorii economice și politice în direcție poporanistă. Motivul eră deajuns ca în jurul ei să se nască marele târboi poporanist pe care-l cunoaștem.

Ca o reacțiune pătimașă s'au improvisat repede apărătorii artei pure și au deschis o campanie din cele mai neputincioase. Cu o duioasă alipire de literatura străină, câțiva directori de alte reviste au voit să forțeze o chestie de principiu și să provoace o nouă polemică în jurul artei pentru artă și a artei cu tendinți. Expresia tipică a acestor anti-poporanști a fost d-l Zamfirescu, a cărui formidabilă înfrângere, poate servi ca punct de orientare pentru ceice vor să-l urmeze. În polemicele revistelor se amestecă apoi și motive de ordin personal și politic, încât exagerările iau proporții de cele mai hazlii.

Față de aceste încâierări mărunte, părerile noastre sunt de mult stabilite. Poporanismul, în desvoltarea sa istorică, nu este vreo doctrină primejdioasă sau revoluționară, cum vor s'o denunțe parveniții noștri intelectuali. El înseamnă o expresie colectivă a muncii intelectuale pentru ridicarea poporului în toate ramurile vieții sale. În literatură și-a avut totdeauna îndreptățirea de a fi. Și a ajuns astăzi, grație marelui număr de talente, cari l-au îmbrățișat, la o stare de înflorire.

Adevărul nu se poate tăgădui însă că droaia de imitatori și de diletanți poporanști, cu lipsa lor de artă în tratarea subiectelor, cu tendințele lor prea transparente, cu declamarea și îngrămădirea lor de cuvinte, sunt tot atât de compromițători, ca și cloaca de stihuitori nebuloși din jurul cutărui măiestru disprețuitor al țăranului.

Astfel de diletanți se observă mulți în timpul din urmă. Într'o proză destul de bogată, dar mult îngrămădită, ei își plimbă oile pe plaiuri; înfiripă vreo scenă de dragoste idilică dela țară; varsă vreo lacrimă pentru vieța trudită a părinților. Această proză începe însă să devină fadă, manierată, o umplutură de prisos, și dacă directorii de reviste nu vor băgă de seamă, gustul public va începe să se depărteze dela acest gen literar. Gustul cetitorilor ține

pas cu cerințele vremii, se rafinează tot mai mult, dar cu dânsul trebuie să se rafineze și formele poporanismului literar, cari trebuie să se mențină veșnic la un nivel superior al artei.

Acestea ar fi de zis, pe scurt, despre poporanism și despre rostul lui în mișcarea noastră intelectuală.

II. Chendi.

*

Domnule Redactor,

La întrebările ce ați binevoit să-mi adresați în Septemvrie 1909 vă răspund următoarele:

1. Sub cuvântul poporanism înțeleg o direcțiune poporană în dezvoltarea literaturii culte. Autor poporanist consider pe acela, care scrie pe seama unei clase de oameni, pe seama păturii țărănești, într'o limbă poporală tratând subiecte care mai adesea

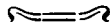
sunt luate din lumea poporului, adecă din vieța celor mulți.

2. Dintre scriitorii români mai vechi prezintă poporanismul Anton Pann, Ion Barac, Vasile Aron; dintre scriitorii mai noi aș pune între poporaniști pe Pop Reteganul, D. Stăncescu ș. a.

Nu admit numirea de poporanist pentru scriitori ca Alexandri, Eminescu, Creangă, Slavici și urmașii lor de talent; din motiv că lucrările lor, ca poeți și prozatori, sunt creațiuni artistice și individuale, care se adresează nu în deosebi unei clase de oameni, ci se îndreaptă către toți cei știutori de carte românească. Operile acestor poeți și prozatori nu mai sunt prin urmare poporaniste, ori și cât s'ar inspira dela popor, ci sunt opere naționale românești.

(Va urmă.)

E. Hodoș.

Cronică teatrală.

Electra de Sofocle.

București, 1/II 1910.

Teatrul național va reprezenta în curând Electra lui Sofocle.

Încercarea merită multă laudă.

După reprezentare Vă voi scrie cum s'a jucat. Acum Vă comunic numai acțiunea piesei, intercalând citațiuni din traducerea - inedită - după care se va da și care-i făcută de G. Murnu.

Voi ține firul tragediei. —

La Micena, în fața palatului Atrizilor apare Orest, Pilade și Bătrânul (pedagogul) într'o piață publică, cu un altar al lui Apolon, un templu și o dumbravă sacră.

Bătrânul explică lui Orest ce vede: De-aici, din mâna surorii sale, îl luase el când fusese ucis tatăl său, Agamemnon. Acum a sosit timpul răsbunării:

Orest și tu,

Pilad, prietinel cel mai iubit de noi,
Hai iute-acum să chibzuim ce-i de făcut;
Căci uite, zarea luminoasă a soarelui
Trezește-al pasărilor cânt din zori
Și-i dusă noaptea neagră, s'au dus stelele.

Orest întrebase oracolul: cum să răsbune

pe tatăl său; iar oracolul îi răspunsese: cu viclenie. Bătrânul trebuie deci să iscodească cine-i în palat, să spună acolo că Orest este mort, pentruca nimeni să nu-l bănuiască aproape. Într'aceea el, Orest, se va duce la mormântul tatălui său să-l cinstească „cu paos și cu smoc tăiat din părul“ său și-apoi se va întoarce la lucru.

Și se duce.

Din palat iese Electra vătându-se:

Lumină curată, tu cer
Întins ca pământul, ah, de câte ori
M'ați auzit bocindu-mă
Și m'ați văzut lovindu-mă
Pe pieptul care-mi sângeră
Când noaptea se 'ngână cu ziua!
Vegherile apoi! Știe patu-mi
De chin într'o casă de jale
Cum, nopțile, plâng pe sârmanu-mi
Părînc, pe care nu 'n țară străină
Jertfitu-l-a cruntul război,
Ci mama-mea chiar cu iubitul Egipt.
Ca lemnarii stejarul, așa c'un topor
Ucigaș desplicatu-i-au capul.
Și nimeni, o tată, nu plânge
Al zilelor tale sfârșit
Atât de mișelnic și crud.

Bocetul n'oi conteni,
Nici tânguirile-mi triste.
Până ce văd luminoase sclipiri
De stele și-a zilei lumină,
Ca priveghitoarea pustie de pui,
Tot astfel pe față jeli-voi aici
La porțile casei părinților mei.

Electra roagă pe zei să vie, să ajute la răsbunarea părintelui ei:

Trimiteți-mi fratele drag.
Singură nu mai pot duce povara
Cea strivitoare-a durerii.

Corul de femei și fete nobile o mângăie,
o îndeamnă să 'nceteze cu plânsul și să aștepte pe Orest, care nu poate fi nepăsător.
Greu, când

Ca o străină 'njosită trăiesc
În părinteasca mea casă slujind
Și 'n astă haină de rând
Stau lângă masa deșartă de tată.

Corul îi ascultă povestea traiului ei în casa lor: Egist face jertfe casnice unde-a ucis; și 'n patul tatălui ucigașul doarme alături de mamă-sa, „dacă mamă pot s'o chem“; ea, Electra, nu are voie nici să plângă; iar când cineva spune că va veni Orest, mama se 'n-furie; dar el veșnic zăbovește și nădejile ei s'au spulberat.

Acum Egist nu-i acasă, e la țară.

Din palat iese Hrisotemis, sora Electrei, cu prinoase obișnuite pentru morți. Hrisotemis este o soră bună, dar o slabă femeie supusă. Începe, către Electra:

De ce ieșind din casă stai lângă pridvor
Și faci atâta gură, scumpă sora mea?
Nu ți-au slujit de 'nvățători atâția ani
Spre a nu te da unei zadarnice mâinii?
Și eu, cu toate-acestea, despre mine știu
Că mult mă doare de ce văd și de-aș putea,
Le-aș arăta ce gânduri dușmănoase port.
Dar pe furtună nu dau drumul pânzelor.
Nu-i vitejie o 'ndrăzneală de prisos
Aș vrea ca tu să faci așa cum fac și eu,
Măcar că-i drept ce cugeți tu, nu ce zic eu;
Dar dacă vrei ca 'n toată voia să trăești,
De cei puternici trebuie s'ascuți.

Din răspunsul Electrei:

Rușine-i că ești fiica unui tată scump
Și-l uiți pe el și-ai grije doar de mama ta...
Dar când eu cat pe tatăl nostru să-l răzbun
Tu nu-mi ajuți, ba chiar din cale mă oprești...
Când poți fi
Numită fata celui mai slăvit bărbat,
Tu ești a mamei.

Hrisotemis îi spune Electrei că pe ea o amenință primejdia închisorii într'o peșteră, departe de cetate, după ce va veni Egist. Dar Electra nu se pleacă.

Hrisotemis este pe drum către mormântul tatălui său; mama a trimis-o, speriată de un vis în care-i apăruse Agamemnon:

Se zice cumcă 'n visul ei ar fi văzut
Pe tatăl nostru a doua oară pe pământ
Ivindu-se și că el, luându-și sceptrul cel
Purtat acuma de Egist, l-ar fi 'mplântat
În casă și dintr'ânsul ar fi răsărit
O ramură 'nflorită ce acoperia
Cu umbra-i toată țara Micenenilor.

Electra roagă pe soră-sa să nu ducă la mormânt nici un prinos de al mamei:

Gândește-te! Socoți că mortul în mormânt
Cu drag primi-va aste daruri dela ea,
Când ea-l ucise rușinos și-l schilodi
Ca pe-un dușman....?

Lasă-le pe ele-aici
Și taie-ți dela marginile pletelor
Un smoc și dela mine, biata, tot așa
— Ah, daru-i mic, dar dau ce am — și dă-le lui,
Și păru-mi neingrijit și-acest colan sărac.
Și roagă-l în genunchi să vie priitor
Din iad, să ne-ocrotească de cei răi
Și fiul său Orest s'ajungă viu, să biruie
Și sub picioare să strivească pe vrășmași...

Hrisotemis ascultă și pleacă.

Din palat iese Clitemnestra, care vine să se închine lui Apolon și să-i ceară ajutor, să „scape de spaimetele ce o cuprind“. Întâlnind pe Electra o ceartă și-i arată — cine știe a câta oară — de ce trebuie să-șiucidă bărbatul, pe tatăl ei: de ce a îndrăznit, el singur dintre Eleni, să-iucidă fata aducându-o jertfă zeilor în Aulida. Electra-i răspunde: Așa a voit zeița Artemis, dar

Chiar de-a făcut-o, cum zici tu, în folosul lui,
Urmă numai decât ca dela tine el
Să-și tragă moartea? Pe temeul cărei legi?
De-ai pune-o lege de-acest fel, o, teme-te
Să nu-ți aducă răul și căința ta.

Clitemnestra se roagă apoi la Apolon.
Totul este limpede acum.

Bătrânul viclean apare. El povestește Clitemnestrei moartea lui Orest, strivit la o întrecere de care. Și-ar plecă, dacă regina nu l-ar opri: După așa veste, să-l lase? „O nici decum, căci asta nu s'ar conveni...“

Electra este prăpădită. În suflet i s'a stins singura nădejde ce mai avea. Încotro s'apuce

acum? În palat nu va mai intra. Stăpânii țării pot s'o omoare, va muri bucuos, căci i-e scârbă de vieață. Orest s'a dus:

În ora cea din urmă
El n'avu parte de mormânt
Și nici de plângerile mele.

Dar Hrisotemis se 'ntoarce veselă: la mormântul tatălui a găsit un smoc de păr care nu poate fi decât al lui Orest; deci Orest trebuie să fie pe-aici. Electra îi explică ce încremenește și pe soră-sa: moartea lui! Nu le mai rămâne dar decât să răsbune ele moartea tatălui. Va fi o mândrie, o glorie această răsbunare! Hrisotemis nu se poate învoi; e prea târziu acum...

Trădată, singură se sbate
Electra, pururea sârmana,
Pe tatăl ei plângând cum plânge
Privighetoarea cea duioasă
Și nici nu-i pasă ei de moarte
Și-i gata zilele să-și curme
Sdrobind pe cele două furii.
Cine-i mai nobilă ca dânsa?

Dela mormânt se 'ntorc Orest și Pilade. Ei aduc și urma pretinsă a lui Orest. O aduc familiei. Electra o cere, o ia:

Electra (ținând în mână urna).

O, semn de amintire a celui ce mi-a fost
Mai scump în lume, rămășița-a lui Orest,
Cum te primesc, cu ce speranțe te-am trimis!
Nu port în mână decât neființa ta. —
Tu înfloriai când eu de-acasă te-am trimis,
Copile. Mult mai bine de periam
Nainte de-a te fi trimis pe la străini,
Pe-ascuns dela pieire smuls cu mâna mea;
De-ai fi murit în ziua neagră de atunci,
Împărtășiai măcar mormântul tatălui. —
Acum de-acasă dus și 'n alte țări pribeag,
Perit-ai jalnic și neplâns de soră-ta.
Nici trupul mort nu ți-l spălai cu mâna mea,
Nici trista ta povară nu ți-o ridicai
Cum se cuvine, de pe rugul arzător.
Străine mâni te-au îngrijit la moartea ta,
Sârmane. Iată-te 'ntr'un vas mărunț
Un pumn doar de cenușe. Înzadar mi-a fost
Că te-am crescut odinioară și-am cătat
De tine 'n veci cu trudă dulce; te-am iubit
Mai mult decât o mamă pe copilul său.
Eu singură 'ntre cei din casă te 'ngrijam
Și tu pe mine sora ta mă tot chemai:
Acum aceste toate într'o zi s'au dus
Cu moartea ta; ca viforul tu le-ai răpit
Cu tine și te-ai dus. Și tatăl nostru-i mort;
Și eu sunt moart' acum; tu însuși ai pierit;
Dușmanii rād în hohot; mama vitregă

Se 'mbată de plăcere, iară tu pe-ascuns
Nu-mi vei trimite-adeșea știri că vei veni
Să ne răsbuni pe toți. Norocul nostru orb
Nădejdea asta ne-a luat și ne-a trimis
În locul chipului cel preaiubit al tău
Cenușa rece, umbra ta zadarnică.

Vai, vai,
Chip vrednic de plâns!
Vai vai!
Ce drum nenorocit

Făcutu-mi-ai, preascumpul meu, și m'ai pierdut,
O, m'ai pierdut, tu suflet drag de frate-al meu!
Deci ia-mă și pe mine în acest sălaș,
Să fiu de-acum cu tine pururi sub pământ,
O umbră-alătura de-o umbră. Căci pecând
Trăiai, cu tine-aceeași soarte-aveam; și-acum
Murind, cu tine 'nmormântată vreau să fiu,
Căci văd că morții nu mai simt dureri.

Corol.

Gândește-te că te-a născut un muritor
Și muritor a fost Orest. Nu plânge dar
Atât de mult: supușii morții suntem toți.

Orest.

Vai, ce să spun? Nedumerirea mea
Cum s'o rostesc? Pe limbă nu mai sunt stăpân.

Electra.

Străine, ce te doare? Și ce vrei să spui?

Orest.

Tu ești Electra? Acesta-i mândrul chip al ei?

Electra.

El însuși este, mistuit de suferinți.

Orest.

Sârmana, ce nenorocire-asupra ei!
E. Pe mine mă căinezi, străine? Pentruce?
O. O trup în floare, prada fărdelegilor!
E. Străine, plângi de bunăseamă soarta mea.
O. O tinerețe jalnic strânsă 'n pat pustiu!
E. Ce mă privești așa, străine, și suspini?
O. Cum n'am știut tot răul ce mă băntuie!
E. De unde tu cunoști aceasta? Ce ți-am spus?
O. Te văd doar covârșită de-așa mari dureri.
E. Din ele, totuș, nu vezi decât prea puțin.
O. Ce poate fi mai fioros decât ce văd?
E. Că sunt silită să trăiesc cu ucigași.
O. Ce ucigași? A cui ucidere 'nțelegi?
E. A tatălui; și lor de silă le robesc.
O. Și te-a supus unei așa robii?
E. Îi zice mamă, însă mamă-i doar cu nume'e.
O. Și cum? Te chinue cu foamea, cu bățai?
E. Cu foamea, cu bățai, cu toate relele.
O. Nu-i nimeni să te-ajute, să te apere?
E. A fost, dar tu cenușa i-aduseși.
O. Nefericito, mult mi-e milă când te văd!
E. Doar tu de mine-avut-ai milă-acum!
O. Căci numai eu cu tine sufer tot atât.
E. Dar cine ești? Nu-i fi cumva vre-o rudă-a mea?

O. Ți-aș spune, dac'acestea¹⁾ ni-s prietene.
 E. Vorbește cu încredere 'nainte lor.
 O. Dar lasă urna asta și-acum află tot.
 E. Nu mă sili, străine, pentru Dumnezeu.
 O. Ascultă-mi vorba și va fi precum dorești.
 E. Te rog, din mână nu-mi luă tot ce-am mai drag.
 O. Ba zic s'o lași.

(la urna din mâna Electrei).

E. Amar de mine, amar,
 De nu m'ar îngropă cu tine, frate scump!
 O. O, nu cobî, căci nu e drept să te mai plângi.
 E. Cum? N'am eu drept să plâng pe-un frate mort?
 O. Nu se cuvine să rostești acest cuvânt.
 E. Sunt oare-așa nevrednică de cel ce-i dus?
 O. O, nicidecum. Dar astă urnă nu-i a sa.
 E. Cum, dacă poartă 'ntr'ansa trupul lui Orest?
 O. Al lui Orest? Dar asta-i un cuvânt scornit.
 E. Și unde este-atunci mormântul lui Orest?
 O. Nu-i nicăeri; ceice trăiesc nu au mormânt.
 E. Ce-ai zis, copile?
 O. Ce-am zis e numai adevăr.
 E. Trăiește el?
 O. Dacă trăiesc, precum mă vezi.
 E. Tu ești Orest?
 O. Aci-i inelul tatălui;
 Primește-l și vei ști deplin dacă sunt eu.
 (Îi arată inelul).
 E. Zi fericită!
 O. Fericită 'ntr'adevăr.
 E. Glas dulce, mi-ai sosit?
 O. O vezi și nu 'ntrebă.
 E. Te am în brațe?
 O. Așa s'aibi toate cele 'n veci!
 E. (Cătră cor).
 O dragi tovarășe-ale mele, pământencelor,
 Vedefi, aci-i Orest. O născocire-a fost
 Și moartea lui și felul cum a r'nviat.

¹⁾ Corul.

Corul. Vedem, copilo, și la fericirea ta,
 De bucurie, lacrimi dulci ne curg din ochi.
 E. Ființă tu, nespus de dragă,
 Venit-ai însfârșit,
 Venit-ai, găsit-ai, văzut-ai ce ai vrut.
 O. Sunt eu, chiar eu, dar taci și rabdă așteptând. —

Am dat în întregime cea mai mare și mai mișcătoare scenă.

Catastrofa se grăbește acum. Bătrânul iese din palat și-i spune lui Orest că poate să intre, să îplinească voia zeilor. Abia acum află și Electra cine a fost acest bătrân, un „tată”. Clitemnestra moare în palat.

Tăceți, văd pe Egist
 S'apropie de noi —

anunță corul. Egist e silit să intre în palat, iar Orest intră după el. Și corul încheie:

O neam al lui Atreu, ce-ai suferit
 Până s'ajungi la libertate
 Și la limanul mult dorit
 Prin lovitura cea de-acum! —

Până acum nu se vorbește nimic despre „Electra”. Cel mult că d-na Bârsan va creă un rol de întâia mână și că d-l director al teatrului a avut ideea de a explica piesa printr'o conferință înainte de reprezentare. Grije inutilă, deoarece traducătorul a îngrijit ca înțelegerea piesei să fie ușoară. Coloritul vremii se ghicește ușor în adevăratul ei sens, chiar și când câte-o vorbă nu se va înțelege — rar însă.

G. Bogdan-Duică.

Cronică.

Ana Câmpeanu — Veronica Micle. Toate biografiile poetei Veronica Micle spun, că ea s'a născut în Năsăud la 1850. Date mai amănunțite despre timpul și locul nașterii ei nu se dau. În biografia scrisă de d-l I. S. Mugur și pusă în fruntea ediției celei mai nouă a poeziilor ei (Iași, 1909. Librăria „Autorii români”) am cetit că familia poetei se chemă „Câmpeanu”. Curiozitatea m'a îndemnat să caut în matricula botezaților parohiei gr.-cat. Năsăud și să mă conving despre adevărul acestor date. Am putut să constat următoarele:

În întreg anul 1850 al „însemnării botezaților din parohia Năsăudului” nu se amintește decât o singură familie Câmpeanu: „Ilie Campan, cismariu, și Ana muiera” (p. 129), a căror fiică născută în 22 Aprilie a fost botezată în 24 a aceleiași luni — spre marea mea

mirare — nu Veronica, ci — Ana, lucru ușor de înțeles, dacă ne gândim, că nu numai mamă-sa se chemă Ana, ci și nănașa — nănași au fost „Teodor Waida, preparandu și Ana muiera” — și moașa — „Ana Mischingeru”. — Mai târziu însă se vede, că părinților nu le-a plăcut acest nume și l-au schimbat, cum se obișnuște adeseori, cu Veronica.

Ca sprijin pentru afirmația că „Ana Campan”, despre care e vorba mai sus, este înșăș Veronica Micle, servește următoarea împrejurare: În anul 1864, când s'a căsătorit cu Ștefan Micle, amândoi tinerii logodiți — să le zicem așa, deși Micle destul de în vârstă — au venit la Năsăud, ca să ceară dela oficiul parohial respective vicarial extrasul matricular de lipsă la cununie. Dar — spun martorii oculari — mare i-a fost supărarea Veronicei, „un Backfisch foarte drăguț”,

când i s'a dat extrasul care nu corespundea de loc aşteptărilor ei. După ce Micle, „un bărbat foarte simpatice” şi care încă se trăgea din părinţi sărmani, a mângâiat-o şi îmbunătăţit-o, au plecat amândoi ca să se cunune în Feleac, locul de naştere al lui.

Năşăud, în Februarie 1910.

Dr. Nicolae Drăganu.

*

D-1 Vlahuţă despre d-1 Maiorescu. Reproducem frumoasele aprecieri ale maestrului Vlahuţă, din 1893, despre nestorul criticii româneşti.

„T. Maiorescu. Între 50 şi 55 de ani. Talie mijlocie, confirmare puternică; figură calmă, de o seriozitate impunătoare. În vorbă, în privire, în gest, păstrează în totdeauna aceeaşi măsură şi siguranţă, a omului care să observe şi se simte stăpân pe el. O bogată cultură ştiinţifică şi literară dă acestei naturi, aşa de bine înzestrată, o distincţie şi o superioritate remarcabilă. Gust rafinat, simţire dreaptă, vedere limpede şi de o extraordinară agerime, d-1 Maiorescu e un neîntrecut cunoscător în tot ce e artă. El ştie să admire, şi din tot sufletul admiră ce e frumos, chiar când opera ar veni dela un om care i-ar fi urit. În totdeauna a căutat să adune în jurul său, să povăţuiască şi să îndemne la muncă, pe tinerii în cari descoperia un început de talent. Pe mulţi i-a scos la lumină, cu unii s'a înşelat. Mi-aduc aminte, acum zece ani, a crezut şi despre mine c'aş da oarecari semne. Acestei credinţe, care — o mărturisesc cu durere — nu s'a realizat, datorez fericirea de-a fi cunoscut pe d-1 Maiorescu acasă la d-sa. În momentul acesta îl văd, în salonul de lângă bibliotecă, stând la masa din mijloc, c'un creion în mână; în faţa d-sale un începător ceteşte, cam emoţionat, o tragedie în versuri; câţiva tineri ascultă şi urmăresc cu luare aminte pe chipul d-lui Maiorescu cum trec de lămurit urmele tragediei. D-nii Teodor Rosseti, I. Negruzzi, Mandrea şi alţii se retrag în bibliotecă; eu stau sfios într'un colţ, ş'admir răbdarea şi seninătatea olimpică a d-lui Maiorescu. S'a isprăvit un act. Aud un glas sonor, de o vibraţie muzicală... toţi vin să asculte. Vorbeşte amfitrionul; el e cât se poate de familiar şi intim, casa lui n'are nimic din solemnitatea şi răceala severă a „caselor mari”, şi totuşi am sentimentul că mă găsesc într'un templu. Nu ştiu ce aer de sărbătoare, ce v'eaţă particulară capătă vorbele în gura d-lui Maiorescu. Iar când ceteşte o bucată literară, e un măiestru, un virtuoso, care interpretează perfect gândul şi emoţiunea compozitorului.

Ca orator şi ca scriitor e magistral. Spusă sau scrisă, fraza d-lui Maiorescu e clară, vie şi perfect construită.

Semne particulare: pururea acelaşi — senin ca un zeu“.

(Din „File rupte“).

Al. Vlahuţă.

*

Căluşeri în Viena. Colonia Românilor din Viena trăieşte în cea mai deplină bună înţelegere, ceea ce la noi e o raritate. Se ştie că în oraşele unde se găsesc mai mulţi Români e cu neputinţă să nu se certe şi să nu se duşmănească. Românii din Viena sunt o onorabilă excepţiune în această privinţă. În fiecare an aranjează mai multe serate literare şi artistice, cultivându-şi dragostea de limbă şi artă românească. La anul nou au aranjat o frumoasă serbare, cu care ocazie câţiva tineri universitari dela „România Jună” au jucat căluşerul. A fost — cum se spune — primul căluşer în Viena şi a făcut cea mai bună impresie atât asupra Românilor cât şi a străinilor. Publicăm cu plăcere fotografia acestor flăcăi leventi. Din acest prilej ne permitem şi o observaţie. Costumele căluşerilor ar trebui schimbate. Aşa cum se întrebunţează astăzi sunt nişte costume arbitrare. Ele ar trebui să reprezinte portul unui anumit ţinut sau să fie o sinteză artistică a portului bărbătesc dela noi. Astăzi când ne ocupăm aşa de mult cu porturile originale ţărăneşti, credem că va prinde observaţia noastră.

*

Portul naţional. Doamnele noastre au pornit o foarte frumoasă mişcare pentru îmbrăţişarea portului naţional. Ideea de a introduce la petrecerile cu joc varietatea şi pitorescul porturilor noastre femeieşti dela ţară a fost primită cu destul entuziasm de doamnele dela oraşe. Câteva dintre ele au luat chiar şi condeii pentru a populariza ideea şi pentru a-i arăta importanţa naţională. Doamnele Erdélyi şi Lăpădatu din Orăştie şi d-na Marilina Bocu din Arad au publicat în presa cotidiană articole frumoase şi cu căldură scrise, în cari au vorbit de frumuseţea portului naţional şi au îndemnat doamnele din pătura cărturărească să-l îmbrace cu ocazia festivităţilor şi petrecerilor naţionale. Trebuie să constatăm cu o deosebită bucurie că această mişcare e îndrumată dela început pe o cale

Căluşerii la revelionul societăţii „România Jună” din Viena.

foarte bună. Doamnele cari s'au pus în fruntea acestei mișcări stăruie anume ca porturile dela petreceri să nu fie imaginare, să nu fie produsul unei fantazii capricioase a orășencilor, ci să reprezinte portul original țărănesc dintr'un anumit ținut. Acest moment e nou la noi și foarte important și din punct de vedere etnografic. Doamnele noastre, dacă vor asculta îndrumările bune, vor fi silite să se apuce serios de studiarea porturilor țărănești dela noi, cari până acum, în toată varietatea și bogăția lor, sunt necunoscute. Acest studiu nu va fi greu mai ales pentru femei, cari pot afla mai ușor tainele portului țărăncilor, pe cari etnografii le descopere, de regulă cu multă greutate. Ne permitem a atrage și noi atențiunea doamnelor, cari vor avea răbdarea să se ocupe temeinic cu studiarea porturilor din diferitele ținuturi, asupra câtorva mărunțișuri interesante. E foarte important din punct de vedere științific să se știe numirile țărănești a tuturor părților portului femeiesc, precum și felul lor de purtare. În unele părți coafura țărăncilor e foarte complicată și are foarte multe taine. Portul părului e un capitol important din etnografia noastră și merită un studiu special. Doamnele îl pot face cu mai multă ușurință. Mai amintim că cele mai originale și mai frumoase porturi sunt cele bătrânești, cari în unele ținuturi se mai pot reconstitui cu ajutorul bătrânelor. Portul generației tinere e aproape pretutindeni stricat și simplificat. Adunarea sau facerea fotografiilor deasemenea o recomandăm cu tot dinadinsul doamnelor noastre. Aceste fotografii, făcute în diferite poziții, înlesnesc mult reconstituirea portului.

Stăruim așa de mult asupra acestei activități a doamnelor noastre, fiindcă legăm multe și frumoase nădejdi de ea. Acum, până nu e prea târziu, se mai pot salva multe din frumusețile și curiozitățile portului nostru românesc, cari peste o generație vor fi tot mai rari.

Începutul e greu, dar în câțiva ani, dacă se va lucra serios, nădăduim că doamnele noastre vor cuceri admirația lumii românești și străine cu portul lor țărănesc.

Balul costumat din Arad promite a fi un început frumos și interesant. Felicităm de mai înainte reünirea femeilor române din Arad pentru ostenețile ce le-a adus pentru realizarea acestei idei.

Bine ar fi dacă costumele originale țărănești dela această petrecere ar fi premiate și fotografiate. Pe acestea le vom reproduce cu plăcere în revista noastră.

D-l Slavici și Academia română. Iubitul și mult apreciatul nostru scriitor, d-l I. Slavici, în vara anului 1907, publicase, în revista „Neamul Românesc” a d-lui Iorga, o scrisoare în care arată unele scăderi ale vieții culturale și morale din România.

Acum, în „Tribuna” (Nr. 28/1910) povestește ce a avut să îndure pentru această îndrăzneală de a spune adevărul. Reproducem în întregime acestă mărturisiri ca un document pentru stările culturale din România.

„Cu publicarea acestei scrisori, — zice d-l Slavici —, care a umplut de amărăciune multe inimi alese, se

începe o fază pesimistă în nu puțin sbuciumata mea viață.

Eram atunci vechiul „slujbaş” al Academiei Române. Deși nu precizăm în scrisoarea mea fapta și nu vizăm nici o persoană, „superiorii” mei, oameni de netăgăduită superioritate, nu și-au dat silința să se încredinșeze; dacă sunt ori nu întemeiate părerile mele, ci au făcut încercarea de a îndupleca pe muma celor șase copii ai mei să facă asupra mea presiune, ca să tac, să nu mai scriu și mai ales să nu mai public nimic. Îndesebi unul, om de generositate mult lăudată, m'a prezentat chiar drept „inimă de ghiță” pentru că-mi nenorocesc familia. După încercarea a rămas cu toate acestea zădarnică, mi s'a adresat un ordin în toată regula, ca să încetez cu publicațiunile mele, iar după zădarnic a rămas și acest ordin, ni s'a cerut dimisia atât mie cât și numei copiilor mei, care n'a putut ori n'a voit să facă asupra mea mult dorita presiune.”

Cetind aceste mărturisiri, am roșit de rușine și ne-am simțit sufletul clocotind de revoltă. Dacă o instituție de înaltă cultură se poartă astfel cu un scriitor de frunte al neamului nostru, fiindcă îndrăznește să aibă păreri și îndrăznește să le și tipărească, ce spirit de slugărnice și de tirănie trebuie să fie la alte instituții ale României libere?!

Știri. Anunțăm cu plăcere că d-nii Ștefan Cacoveanu și E. Lovinescu au intrat în șirul colaboratorilor noștri. D-l Cacoveanu apare în literatură după o lungă tăcere. Îl salutăm cu drag în mijlocul nostru.

* D-l Dimitrie Paciurea, profesor de sculptură la școala de Belle-arte din București, a terminat un monument al poetului Mihail Eminescu. Monumentul e expus în muzeul Aman din București. Nădăduim că d-l Paciurea ne va pune la dispoziție o fotografie ca să-l înfățișăm și cetitorilor noștri.

* Tânăra „Societate a scriitorilor români” și-a inaugurat, cu o frumoasă solemnitate, localul din București, Strada Academiei. D-nii Sadoveanu și Gârleanu au ținut discursuri, iar d-l Cincinat Pavelescu a citit versuri. Să fie într'un ceas cu noroc!

* D-l M. Strajan, doctor în filozofie, va publica, în broșuri de câte 5—6 coale, un studiu asupra filozofiei lui Schopenhauer. Ceice doresc să se aboneze la această publicație să se adreseze d-lui M. Strajan, Strada 14 Martie, Craiova.

* La Vălenii-de munte a apărut: „În amintirea canonicului Augustin Bunea”, articole și alte semne de durere ale neamului, rețipărite de comitetul central al „Ligei culturale”. E o frumoasă broșură întru pomenirea meritelor marelui învățat dela noi. Se vinde în orice librărie cu 50 de bani.

Scorțele pe 1909 se vor expedi pe la mijlocul unei Martie nou.
Adm.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.